

I kaptein Sjøbergs fotspor

Sor-Helgeland

På tur til Vistenfjorden ombord Marinens landgangsfartøy

Velkommen til Sjøbergmarsjen

NROF Sør – Helgeland ønsker hjertelig velkommen til årets Sjøbergmarsj. Denne første minnemarsjen ble arrangert 11. august 1984. Vi vet at mange deltakere ser fram til denne årvisse foreteelsen.

Marsjen skal lede vår oppmerksomhet tilbake til begivenhetene under 2. verdenskrig. Den er til minne om de som falt og for folks vilje til innsats for fedrelandets sak. Marsjen fra Visten over fjellene til Eiterådalen i Vefsn, går i det terrenget hvor motstandsfolk bar våpen og ammunisjon i 1942 – 44. Deres tro på at det arbeidet de var med på, tjente fredens sak, kostet hele 27 av dem livet i 1942 – 44.

Kaptein Birger Sjøberg, som var leder for dette motstandsarbeidet, var en av dem som ble skutt av tyskerne. Det er med ærefrykt vi minnes dem som deltok i dette arbeidet og ga sitt liv for vår frihet.

Sjøbergmarsjen er 23 km lang, og høyeste punkt ca. 900 meter over havet. Dette er et arrangement som går gjennom vakkert terreng, hvor man kan oppleve fantastisk natur og utsyn på nært hold. Man kan starte både fra Visten og Eiterådalen.

Så krysser vi fingrene for godt turvær.
Vi håper at riktig mange melder seg på årets marsj.

NROF Sør– Helgeland

Krigens pris

Illegalt oppdrag i Visten og Eiterådalen

Dele landet i to

Fra desember 1941 – 1944 foregikk det en våpentransport fra Shetland via Træna / Lånan til Visten / Storbørja og videre inn i Vefsn. Våpnene skulle brukes til eventuell engelsk – alliert invasjon. Vårt område ligger midt i Norge, en aksjon ville dele landet i to, og skape problemer for tyskernes transport og kommunikasjon mellom Sør- og Nord-Norge.

Et julebesøk

Rett oppunder jul i 1941 kom den første

Flaggheising og kransenedleggelse i Austerfjorden.

gruppa, "Archer", fra Shetland via Træna til Vistenfjorden og Tverlandet. De brakte med seg 6 tonn med forsyninger, våpen og ammunisjon. "Archer" søkte tilflukt hos Tormod Tverland og hans mor Leonora. Julebesøket førte senere til at Tormod ble skutt ved standrett på Faldstad i oktober 1942. I nabogården ble Konrad Andersen arrestert, men han overlevde krigen. "Archer" kom til Sørvasdalen ved nyttår, og fikk kontakt med Org – den lokale motstandsorganisasjonen i Mosjøen, og fikk organisert frakt av våpenlagrene over fjellet fra Tverlandet i Visten til Marka i Vefsn.

Mellom Vefsn og Visten har det fra gammelt av vært stor ferdsel, spesielt mellom Sæteren og Eiterådalen. Gamle folketellinger viser at det har vært stor utveksling mellom Vefsninger og Vistenbeboere – mange giftemål bekrefter dette. Det var således gamle ferdselsruter som ble gått inn igjen under 2.verdenskrig.

En snarlig invasjon

En ny gruppe, "Heron I", ble landsatt med åtte tonn utstyr i Aunvågen i Visten i mars 1942. I april samme år kom "Heron II" med 14 nye tonn. Begge gruppene fikk kontakt med folk i Almosen. Kaptein Birger Evald Sjøberg, alias Nils Berdal, kom sammen med "Heron II". Han var også leder for de første gruppene som kom. Agentene og Orgs folk bar våpen for harde livet. Hovedkvarteret lå nå i Sørvasdalen, senere Neversletta og Sirijord i Eiterådalen. Agentene var opti-

mistiske og forventet en snarlig invasjon fra England, men planene om å dele Norge to – var blitt en dekkoperasjon.

Hensikten var å holde tyskerne i helspenn – båndlegge soldater og materiell i Norge. Tyskerne fryktet raid og alliert landgang i Norge og låste derfor store styrker her – 3.-400.000 tyske soldater. Raidene mot Svoldvær (1941) og Måløy (1941), Majavassaffæren (1942) og våpentransporten på Helgeland bidro til å holde tyskerne her, noe som skulle vise seg å være skjebnesvangert for tyskerne i slutfasen av krigen.

30 tonn utstyr

I Austerfjorden var Aksel Johansen og familien kontakter. 20 tonn utstyr skulle

Vi vandrer med freidig mot.

fraktes fra Auna til Austerfjorden. Rutebåten "Vistenfjord" kom på nattbesøk til fjordbotnet. En motorbåt gikk i skytteltrafikk fra Auna til Austerfjorden. Etter hvert som utstyret skulle bæres inn over fjellet ble mange, både fra Visten og Vefsn, engasjert i arbeidet. Børene veide 30-35 kg, og første etappe gikk til ei koiie ved Fallfossen der de ble møtt av bærere fra Vefsn. Av og til varte første etappe til Svartvasskogen. Våren 1942 kan en regne med at 30-35 personer fra Visten var med på det illegale arbeidet. Til sammen ble ca. 30 tonn utstyr brakt på land i Visten.

Krigens pris

I begynnelsen av september 1942 skjer alvorlige ting i Majavatn. To tyskere blir skutt og flere agenter er på flukt (Majavassaffæren). Tyrkerne har nå fått bevis for at det foregår våpentransport. 15 september kom tyskerne til Austerfjorden. Aksel Austerfjord ble konfrontert med at han hadde båret våpen og holdt lagerplass for utstyr. Han ble satt under skjerpene forhør. På Sæteren ble Konrad Sæter og sønnene Petter og Edvard beordret med til Mosjøen. Eierne av rutebåten "Vistenfjord", Johan og Einar Øygård, ble tatt på Tjøtta. Sander Bønå ble i likhet med Konrad Andersen tatt med fordi de hadde visst om det illegale arbeidet uten at de selv hadde vært med på det.

Flere andre ble forhørt. De arresterte ble først tatt med til Mosjøen. Konrad Sæter ble sendt heim, mens 9 fra Visten ble sendt til Faldstad. 8 oktober 1942 ble 7 menn fra Visten henrettet ved standrett: Petter Sæter, Edvard Sæter, Aksel Johansen Austerfjord, Tormod Tverland,

Johan Øygård, Einar Øygård og Ole Sæter. Alle tre Sæterguttene hadde vært med på våpenbæringa. Brødrene Øygård hadde fraktet våpen med "Vistenfjord" – en tur til Austerfjorden. Fortsatt satt Konrad Andersen og Sander Bønå inneperret.

Falske agenter medvirket til nye forhør og arrestasjoner i 1943. Petra Arntsen på Forvik og lærer Bjarne Jørgensen kom i søkelyset. Petra Arntsen var allerede advart og de klarte ikke å få noe på henne. Jørgensen derimot ble arrestert, torturert og sendt til Grini. Olaf Kaspersen på Visthus kom seg foreløpig unna, mens kona, Villy, ble sendt til Faldstad. Og i Eiterådalen var det nærmest mannfolklaust etter arrestasjonene i 1943.

Nye grupper og nye arrestasjoner

Det kom nye agentgrupper: "Heron Red", "Falcon" og "Peregrine Falcon". Våpensmuglingen foregikk nå via Lånan til Storbørja hvor Didrik Bjørgan var en viktig samarbeidspartner. Agenter og lokalbefolkning fortsatte å bære våpen og utstyr.

På forsommeren 1944 peilet tyskerne inn agentenes hovedkvarter i Eiterådalen. Under kamp med tyskerne faller både kaptein Sjøberg og agent Lynghaug og Olaf Kaspersen. Agent Grannes og Didrik Bjørgan blir arrestert.

Sjøberg og hans menn hadde fått en knekk – reddes det som reddes kunne.

I Almosen og i Austerfjorden får flyktninger hjelp. Det ble opprettet leir under et heller i Almoskaret. 17 mennesker fra Visten dro over til Sverige i august 1944. I Austerfjord går tyskerne brutalt fram mot de som er igjen. Flere blir arrestert og ført til Grini og flere våpenlagre ble funnet.

Krigen går mot slutten. Det illegale arbeidet kostet lokalsamfunn på Helgeland dyrt - for sitt bidrag i kampen for et fritt Norge. I oktober 1942 ble 22 ungdommer som hadde vært aktive i motstandsarbeidet, skutt på Faldstad. Flere ble arrestert, torturert og sendt til Grini. Det ble nye opprullinger i 1944. I alt ble 27 mennesker drept.

Møte mellom marsjdeltakere fra begge sider

Kaptein Sjøberg

Kaptein Sjøberg må ha vært en mann med usedvanlige evner, egenskaper og personlighet. Han ble tidlig plukket ut til å være leder for en gruppe fra "Kompani Linge" som skulle ha tilhold på Helgeland. Det har alltid vært spekulert i Sjøbergs egentlige identitet. Selv sa han at han var svensk, og hadde deltatt som journalist i Tyskland ved krigens utbrudd. Sjøberg ble gift med Liv Grannes fra Vefsn i London i 1943. Løfter om invasjon fra England ble stadig brutt. Sommeren 1944 ble Sjøberg drept i Stavassdalen.

Da han kom fra England til Almosen i 1942 formulerte han målet med arbeidet slik:

"Dette vi gjør, gjør vi ikke for vårt eget ve og vel, - vi er til års og vil kanskje ikke få så stor glede av friheten, men det vi gjør - gjør vi for den kommende slekt, - for at de kan leve i fred."

Fronter, kamper, lemlestelser, drap, lidelser, ødeleggelse og nød - det er krigen.

Noen tapte sine liv for at vi skulle ha frihet. - Vi hedrer deres minne. Sjøbergmarsjen er en "knagg" for å forstå historia - det lokale knyttes til det nasjonale og internasjonale.

"Skal vi møte framtida med hell, må vi kjenne fortida" (W.Churchill).

ALDRI MER 9. april 1940.

LITTERATUR:

Motstandsarbeidet på Helgeland er godt beskrevet i mange bøker. Her anbefales: Leif B. Lillegaard (1964): "Majavatn-tragedien".

Arnt O. Åsvang (1975):

"Våpentransport på Helgeland, 1942-44".

Arnt O. Åsvang (1988):

"Illegalt oppdrag i Visten, 1942-44".

Arnt O. Åsvang (1998):

"Kapteinen" (om Sjøberg).

Hans Breckan (1990 /1995):

"Helgeland i brennpunkt I og II".

Einar Grannes (1989):

"I skyggen av Jupiter".

*Utsyn fra
Fjellgården mot
Visttindene.*

KAPTEIN SJØBERGS MINNEMARSJ

Sjøbergmarsjen ble arrangert for første gang 11. august 1984. Arrangør var NROF Sør-Helgeland, da som nå. Marsjen skulle minne om kultur og historie, menneskers blodslit og fedrelandsinnsats i en tid da vårt land var i krig. Personer som rent fysisk var med på våpentransporten var selvsagte æresgjester. I 1984 var det 99 mennesker som gikk den første Sjøbergmarsjen. De hadde en stor opplevelse til tross for dårlig vær. Det var start både i fra Holmen i Eiterådalen og fra Austerfjorden i Visten. Rundt 70 turgåere startet fra Vistensida. Omtrent ved grensen mellom Vevelstad og Vefsn kommuner møttes de to gruppene.

Marsjen tok lengre tid enn planlagt. Det var vanskelig nok å bære en ryggsekk på 5-10 kg, under krigen var bøkene opp mot 35 kg. For mange ble det en strabasios ferd over fjellet. Arrangørene fikk problemer med sambandsutstyret. Både militære mannskaper og Røde Kors Hjelpekorps var med og sikret deltakernes trygghet. Den eldste turgåeren var 68 år gamle Bjarne Laksforsmo, som var med på våpentransporten under krigen, og selvsagt var æresgjester. Marsjdeltakerne fikk utdelt diplom for innsatsen.

Kommet for å bli

Da Sjøbergmarsjen skulle arrangeres året etter, ble det fra arrangementskomiteens side poengtert at marsjen var fysisk krevende, kan hende dette bidro til at deltakelsen gikk litt ned. I 1985 var det 94 deltakere fordelt på 11 kommuner. 35 perso-

ner gikk marsjen for andre gang. Denne gangen var værgudene svært samarbeidsvillige. Marsjruten var litt forandret fra året før, og fungerte godt. "Reservebefalet viste seg som en dyktig turoperatør..." skrev Brønnøysund Avis etter marsjen i 1985.

Også i 1986 hadde marsjen værgudene med seg. At Sjøbergmarsjen var kommet for å bli, viste deltakelsen med all mulig tydelighet. 155 fullførende sier sitt! Og marsjen ble på alle måter karakterisert som særdeles vellykket. 23 kilometer mellom løypas ytterpunkter, gjennom skog, myr og fjell, - med et særlig flott midtparti. Som tidligere år var det satt opp telt for overnatting fra fredag til lørdag i Austerfjorden. 70 deltakere benyttet seg av dette tilbudet. Lørdags morgen var det flaggheising og minnestund over de 27 falne. I Eiterådalen var det samling på fredagskvelden og lørdagen ble innledet med høytidelig overrekkelse av utmerkelser til fire veteraner som hadde deltatt under den illegale våpentransporten under krigen.

Pause i regn.

Rekordoppslutning

Hele 217 deltakere gikk marsjen i 1987. Sjøbergmarsjen i 1988 markerte et aldri så lite jubileum – 5 år. Hele 203 deltakere var nesten rekordoppslutning enda en gang. Nytt av året var en konkurranseklasse. Her vant Gunnar Albertsen fra Brønnøysund med tida 3 timer og 5 minutter. Både i Visten og Eiterådalen ble det utlevert medaljer til veteraner. Mens det tidligere hadde vært flest som gikk fra Visten, var det halvparten som dette året gikk fra øst. I arrangementskomiteen oppsummerte man årets marsj som positiv, men ønsket å forbedre merkingen av løypa.

I 1990 ble det bygd en platting i Austerfjorden, samt en nye landgang.

Selv i august kan man finne snø i fjellet.

Marsjen i 1990 kunne ha blitt dramatisk, ettersom en person ble meldt savnet og det ble satt i gang helikoptersøk. Heldigvis ble mannen funnet i god behold. Med tåke og regn sank oppslutningen til 122 deltakere. I 1996 er det en deltakeroppslutning på hele 243 personer.

En tradisjon

Etter 19 år er det 1495 forskjellige personer som har startet. Av disse har 884 gått marsjen 1 gang; 216 har gått 2 ganger og 147 har bare gått 3 ganger. For mange er marsjen blitt en god tradisjon: 3 deltakere har pr. 2002 gått 19 ganger (de er Philip Bjørkmo, Kjell Rande og Magnar Solbakk), 3 har 18 marsjer og 2 har 17. Vi kan vel også snart kalle dem for ekte veteraner. Felles for dem alle, enten de har gått 1 gang eller 13 eller 19 ganger, - de har møtt mennesker, historie og natur på nye måter.

Deltaker oppslutningen kan nok også delvis leses som værprognoser; - da en slik marsj også for mange er væravhengig. Utfordringene finner vi kanskje nettopp i dårlig vær. Uansett, her følger DELTAKERANTALLET pr. år:

1984:	99	1994:	226
1985:	94	1995:	201
1986:	155	1996:	243
1987:	217	1997:	210
1988:	203	1998:	134
1989:	181	1999:	193
1990:	122	2000:	129
1991:	174	2001:	99
1992:	121	2002:	170
1993:	230		

For de fleste deltakerne betyr vel ikke PREMIERINGEN "all verden", men det kan likevel være et koselig minne:

1. marsj – diplom trykt i bronsefarge
2. marsj – diplom trykt i sølvfarge
3. marsj – medalje
4. marsj – gullstjerne
10. marsj – plakett
15. – 19. marsj – krus
20. marsj – fat.

I dag er marsjen godt "innkjørt". NROF Sør-Helgeland sørger for transport og tilrettelegging. Marsjruta er godt merket og et omfattende støtteapparat er mobilisert. Det er blitt tradisjon at de påmeldte samles i Visten og Eiterådalen kvelden før marsjen. Sosialt samvær med venner og turkamerater, bål, grilling og trekkspillmusikk, gjerne avsluttet med fyrverkeri, er også viktige deler av Sjøbergmarsjen.

Presseklipp fra den 19.marsjen:

Brønnøysunds Avis, 13. august 2002:

"10. august gikk Sjøbergmarsjen for 19. gang for å minne oss om et av krigens store vågestykker. Været var strålende. Turgåerne kunne begynne marsjen med et slør av lette skyer på himmelen. Etter hvert skein sola gjennom og gjorde at svetten rant fra hakene på de 170 lettkleddede fjellvandrerne. ...

BA gikk i samme retning, men brukte over sju timer. 64 av deltakerne hadde lagt i vei i motsatt retning. ... Traskingen over stadig nye fjellkammer, gir rikelig tid til å tenke tilbake på de mennene som skulle bære 30 tonn med militært utstyr over fjellet. En kraftanstrengelse blant de sjeldne, som skulle vært løftet opp som en heltegjerning. Hva slags tanker har snurret rundt i hodene deres? Tanker om tro og tvil, rett og galt. For en blodig urett de

måtte lide, å bli skutt for sin uegennyttige innsats. Jeg svetter meg i vei med en spartansk utstyrt ryggsekk, for at børa skal bli så lett som mulig. ...

Jeg syns arrangementet har gått fint, sier Terje Hass som har vært med i komiteen i 17 år. – Det ble nesten ikke et gnagsår en gang. Vi har hatt mye flaks i årenes løp. Det har vært få uhell. Det ser nesten ut som Vår Herre har vært med oss Det kunne ha regnet fredag, men som regel har det lysnet på lørdag. Jeg håper vi får det til å fortsette framover i årene som kommer. Det er ganske mye arbeid, og vi har om lag tjue personer i sving. Det er fra NROF, Heimevernet og Sjøforsvaret. Dessuten er det viktig å ha folk på begge sider som stiller til mat.”

Helgeland Arbeiderblad, 12. august 2002:

”I Eiterådalen var det også som vanlig servering for de som kom i mål. Bygdefolket får ros av arrangørene, Norske Reserveoffiserers Forening, for jobben de gjør hvert år.”

Helgelands Blad, 12. – 13. august 2002:

”Siste lørdag gikk den 19. Sjøberg av stabelen. Det var mange som deltok i år: Til sammen 170. De fleste deltakerne dro fram til startstedene kvelden før, til Visten eller Eiterådalen i Vefsn. Selv dro vi til Visten via Forvik, der marinens landgangsfartøy LGF ”Maurusund” kom innom og hentet deltakerne som skulle til Visten. Det var stor gjensynsglede blant ”gamle” marsjdeltakere som møttes igjen. Turen inn Vistenfjorden i det nydelige sommerværet var en opplevelse. Alle satt på dekk og nøy utsikten hele veien inn

den smale fjorden. Noen filosoferte også over krigsdramaet som utspilte seg her inne under kirgen.

Vel inne i fjorden, på stedet for marsjstart, sikret vi oss soveplass i et av teltene som var satt opp. Fra salgsboden serverte Margit Bønå og hennes ”stab” kaffe, kaker, forfriskninger og nydelig, hjemmelaget rømmegrøt. Margit har deltatt i serveringen alle de 19 gangene som marsjen er blitt arrangert. Mange laget egne bål der de tilbredte pølser og annen grillmat. Ut på kvelden ble det tent et stort ”fellesbål”, som lyste godt opp og skapte fin stemning. Musikk manglet heller ikke: Det var både trekkspill og gitar å høre, og folk sang og storkoste seg i den fine sommervelden. Klokken 24.00 sørget marinen, tradisjonen tro, for fyrverkeri. ...

GOD TUR !

Bålkos på fredag er en fin oppladning til marsjen.

Bauta på Sandvikbakken i Eiterådal.

Sjøbergsmarsjen hedrer de som ga alt.
Det vi kan gjøre er å ikke glemme